

ELS PREMIS NOBEL

DE L'ANY 2006

SOBRE EL PREMI NOBEL DE LITERATURA

CONCEDIT A

ORHAN PAMUK,

PER MATILDE V. ALSINA,

PERIODISTA DEL SUPLEMENT DE CULTURA

DEL DIARI *AVUI*

ORHAN PAMUK, EL TURC DE VEU OCCIDENTAL

RESUM

L'Acadèmia Sueca ha atorgat a Orhan Pamuk el primer Nobel a les lletres turques i ha premiat la trajectòria d'un escriptor que rastreja les empremtes orientals a Occident i viceversa. Més enllà del seu caràcter de veu de la modernitat turca, el Nobel a Pamuk ha estat qüestionat dins i fora del seu país. Les influències de Borges, Calvino, García Márquez, Joyce o Dante no estrangulen una veu preocupada pel tema identitari i del doble. Un interès que l'ha portat a explorar l'essència de la identitat individual i la del poble turc, involucrat en un traumàtic procés occidentalitzador des de l'esfondrament de l'Imperi otomà.

74

PARAULES CLAU: identitat, doble, polifonia de veus, dualitat Orient-Occident, barreja de gèneres, narrativa postmoderna.

ABSTRACT

The Swedish Academy gave to Orhan Pamuk the first Nobel Prize to the Turkish literature and awarded the road of a writer that searches eastern marks in West and vice versa. Beyond his role of Turkish modernity voice, the Nobel Prize to Pamuk was called into question inside and outside Turkey. Borges, Calvino, García Márquez, Joyce or Dante influences do not strangle a voice worried about the identity and the double. Led by such an interest, Pamuk has investigated both the essence of individual identity and that one of Turkish people, involved in a traumatic westernizing process since the collapse of Ottoman Empire.

KEY WORDS: identity, double, voices polyphony, East-West duality, mixture of genres, postmodern narrative.

En els últims anys, pocs guardonats amb el Nobel de Literatura han aconseguit esquivar la interpretació en clau política de l'elecció del seu nom i no del d'un altre membre de les eternes llistes a candidats al premi dels premis. Entre els qui han vist la seva elecció esquitxada d'acusacions de politització hi ha Nadine Gordimer, John Maxwell Coetzee (hi hauria pesat el component polititzat de la denúncia contra l'*apartheid* practicada pels dos autors), Dario Fo (premi contestat en molts sectors més per la filiació d'esquerres del dramaturg italià que pel seu estatus de «artista menor») i José Saramago (demonitzat per alguns per la seva condició de comunista recalcitrant).

També Günter Grass (la veu discordant de Cabrera Infante afirmà, sense haver-lo llegit, que esperava que no li haguessin atorgat el premi per les seves idees polítiques, i veus recents li exigeixen que el torni, ara que ha confessat el seu passat de jove SS), Gao Xingjian (l'hauria merescut perquè ja tocava que la Xina tingués un Nobel de Literatura) i Imre Kertész (l'hi haurien donat perquè va tenir la sort de sobreviure a l'Holocaust i prou presència d'ànim per explicar-se'l i explicar-nos-el).

I no oblidem Elfriede Jelinek (a qui es va arribar a titllar de pornògrafa i d'arrossegar el nom d'Àustria per la brutícia) i Harold Pinter (si algú tenia dubtes del seu activisme polític, el demolidor discurs d'acceptació que va protagonitzar els va esborrar de cop). No és estrany, doncs, que Orhan Pamuk també tingui el dubtós privilegi de pertànyer a aquest conjunt de premiats a qui es qüestiona l'excelsitud literària entelant-la amb crítiques extraliteràries que tenen, en molts casos, una dimensió política.

Per als detractors, de motius no els en falten:

1) És el primer autor turc a obtenir-lo, però, posats a liquidar el greuge amb la refinada cultura turca, hauria estat millor escollir un autor sòlid i autèntic com Yassar Kemal.

2) L'hi han donat massa aviat. Hauria calgut esperar deu anys més perquè consolidés una obra que no és representativa ni en nombre —només nou llibres, si hi comptem *El museu de la innocència*, no publicat encara— ni en qualitat: els dos primers, *Cevdet Bey and his sons* i *La casa del silenci*, són llibres de formació i el darrer, *Estambul. Ciudad y recuerdos*, un volum malgirbat, confegit a partir de diversos articles que pequen de falta de profunditat.

3) No escriu per als turcs sinó amb una evident i detestable voluntat d'agradar als occidentals i rere els seus intents d'afalagar el lector no hi ha més que una abjecta voluntat de vendre més i guanyar diners.

4) La seva obra perd valor pels grans deutes literaris que té amb Occident. Un fet que, curiosament, no és obstacle perquè el japonès Haruki Murakami, que ha reconegut més d'un cop la influència d'autors europeus i nord-americans, figure en una envejable posició a la llista de candidats.

5) És un autor que s'ha significat políticament d'acord amb la visió europea en fets que tant se li'n donen, com les massacres d'armenis i kurds, només per guanyar punts amb vista a obtenir el premi.

6) L'elecció de Pamuk no és més que una maniobra, perquè no s'ha d'oblidar el context que representa una musulmana Turquia trucant desesperadament a les portes de la cristianíssima Unió Europea...

I podríem seguir així fins a l'infinit i més enllà, però no és el motiu d'aquesta conferència. Perquè, ni que gairebé la meitat de la població turca no estigui contenta amb la concessió del Nobel a Orhan Pamuk, ni que una part del col·lectiu intel·lectual hagi fet mans i mànigues per infravalorar-ne els mèrits, el fet és que l'Acadèmia Sueca va decidir, el 12 d'octu-

bre de 2006, que el Premi Nobel de Literatura d'aquest any recauria en Orhan Pamuk perquè «buscant l'ànima melancòlica de la seva ciutat natal, ha trobat nous símbols per reflectir el xoc i el lligam entre cultures». I aquest sí que és un fet inqüestionable.

ESCRITOR ENTRE DOS MONS

Si no hagués estat així, probablement qualificatiu com «escriptor entre dos mons», «equilibrista audaç», «pont entre Orient i Occident» o «arquitecte de fronteres» no s'haurien vist encapçalant articles de premsa un cop es va saber que l'escriptor d'Istanbul havia estat cridat a l'elit de les lletres. I si no volen creure la premsa, que hi tenen tot el dret, no dubtaran a creure's el mateix Pamuk: «Sóc un escriptor que explora dos mons, les meves referències culturals vénen d'Orient i Occident». Ho va dir en la seva compareixença a la Universitat de Columbia, a Nova York, on estava fent de professor convidat quan es va anunciar el premi. I va anar més enllà: «Quan es diu que sóc un escriptor pont... la metàfora està una mica gastada però potser és útil. Més que un intent voluntari de ser un pont, això és el que sóc, el producte d'aquestes dues cultures.»¹

No deixem encara la premsa, que ha estat l'escenari perfecte perquè admiradors i detractors del novel·lista turc fessin manifestacions que poden il·luminar una mica algunes qüestions apuntades més amunt:

És Pamuk un autor polititzat? «La seva imatge és la més llunyana que es pot imaginar de la d'un intel·lectual polititzat. Malgrat tot, la seva última novel·la publicada aquí, *Níeve*, admet, si no reclama, una lectura política perquè Pamuk

1. «Soy un escritor que explora dos mundos», *El País* (13 octubre 2006).

hi descriu amb summa audàcia, sense caure en simplificacions, les dues cares hostils entre si de la Turquia moderna, és a dir, la nacionalista impregnada d'un fort sentiment antioccidental que es tradueix en la imposició del vel a les dones i el seu rebuig a l'ingrés a la UE, i els sectors socials que propugnen formar part de la modernitat europea», escrivia Robert Saladrigas.² Ara escoltem Pamuk parlant del mateix llibre, *Nieve*: «És una novel·la política escrita per algú que no creu tant en la política, però que la considera com una espècie de destí inevitable que no li agrada».³ I per si no n'hi ha prou: «No em sento còmode en el paper d'intel·lectual compromès, em sembla massa asfixiant. [...] Perquè m'entengui tothom, diré que escriure novel·les em fa feliç, i en canvi la política només em porta maldecaps...», reconeixia a Carles Barba en una entrevista a *La Vanguardia*.⁴

Li falta qualitat? «Pamuk va ser el primer que es va decidir a reprendre la tradició [otomana] abolida. Va tenir la intuïció extraordinària que per crear un univers sòlid calia recuperar el passat, que només l'operació de calar-hi li permetia projectar-se al futur, perquè una cosa és l'actualitat i una altra la modernitat atemporal que circula a través dels segles», Juan Goytisolo *dixit* a *El País*.⁵

Tot es redueix al binomi Orient-Occident en la seva obra? «No crec que les seves novel·les parlin de la tensió entre Orient i Occident sinó de l'estupefacció eterna de l'home davant del canvi, de la necessitat d'agafar-se al passat perquè no ens atropelli el futur. Aquesta és la qualitat més universal de

2. «El audaz equilibrista», *La Vanguardia* (13 octubre 2006).

3. Entrevista titulada «Soy un escritor que considera la política un destino inevitable que no le gusta» i firmada per Miguel Ángel Villena, *El País* (24 setembre 2005).

4. Entrevista titulada «Urge una sociedad más plural» i firmada per Carles Barba, *La Vanguardia* (27 setembre 2006).

5. «El palimpsesto de la historia», *El País* (13 octubre 2006).

la seva obra», segons Rafael Carpintero, el seu traductor al castellà.⁶ I què hi diu l'autor? «Crec que he explicat el mateix en totes les meves novel·les i el que he explicat han estat els últims dos-cents anys de Turquia, el seu afany per accedir a la modernitat, per convertir-se en una societat laica. Per això la meua obra està plena de contradiccions inevitables, de les quals no m'avergonyeixo sinó que em fan feliç», va afirmar en recollir el Premi de la Pau dels Llibreters Alemanys a la Fira del Llibre de Frankfurt de 2005.⁷

El debat sobre l'oportunisme de Pamuk (fins i tot algú ha parlat d'oportunisme de l'Acadèmia Sueca en premiar un autor que ha escurçat molts anys d'espera amb l'escàndol de les declaracions i la posterior persecució judicial) i la recurrència a parlar en termes polítics d'aquest premi van fer que s'esperés amb candeletes el discurs d'acceptació de l'autor turc. N'hi havia que ja es fregaven les mans esperant un conjunt d'exabruptes com els de Harold Pinter contra Bush i Blair quan va acceptar el Nobel l'any passat. I, contra tot pronòstic, Pamuk va oferir un discurs cent per cent literari. Lluny de les extravagàncies d'Elfriede Jelinek (Nobel de Literatura 2004), l'autor de *Me llamo Rojo* va explicar als il·lustres convidats a la festa la seva concepció de la literatura i, més important, en què consisteix ser escriptor. Fem-hi una ullada.

79

LA LITERATURA SEGONS PAMUK

Segons Pamuk, la literatura és «la feina d'una persona que es tanca dins d'una habitació i que, assegut en una taula o en un

6. «La eterna estupefacción del hombre», *El País* (13 octubre 2006).

7. «Soy un escritor que explora dos mundos», *El País* (13 octubre 2006).

racó, s'expressa mitjançant un paper i un llapis».⁸ Deixant de banda temptacions freudianes i obviant frases amb vocació de màxima com «la literatura és la creació més valuosa que la humanitat s'ha donat per comprendre's a ella mateixa», el *quid* del que Pamuk en pensa està en les frases següents: «La literatura no és només un tema nacional, [...] és l'art de saber parlar de la nostra història com si fos la dels altres i de la història dels altres com si fos la nostra pròpia. Per arribar a aquesta meta, comencem llegint les històries i els llibres dels altres». Tota una declaració de principis, perquè això és el que ha estat fent al llarg de trenta anys de dedicació exclusiva a l'escriptura.

En aquest context, no és estrany que Pamuk reconegui entre els seus mestres Tolstoi, Dostoievski, Thomas Mann, Proust o Nabokov. O que practiqui un estil inclòs dins les fórmules de la narrativa postmoderna, amb pares reconeguts com Kafka, Borges, Calvino o García Márquez. O que no tingui cap problema a reconèixer la influència de Dante al seu llibre *La vida nova* i de l'*Ulysses* de Joyce a *El llibre negre*. O que, anant més lluny, assegurí que el toc de Borges va fer que la literatura islàmica clàssica tingués un aspecte nou i diferent per a ell. I que les lectures de Borges, Poe, Kafka i Calvino li van donar «l'oportunitat de fer una distinció entre religió i paràbola, entre història i filosofia», com reconeixia a Maureen Freely, la seva traductora a l'anglès, en una entrevista publicada a la revista *Granta* el passat 14 d'abril.

Segons alguns, està en deute amb tots aquells autors occidentals. I, pel que es desprèn del seu discurs d'acceptació, n'hi hauríem d'afegir un altre: Montaigne. «Aquell que marca l'inici de la literatura moderna, el primer gran exemple d'es-

8. Extractes del discurs d'acceptació del Premi Nobel llegit per Orhan Pamuk el 7 de desembre de 2006. Es pot consultar, en versió turca, anglesa, francesa, alemanya i sueca, a www.nobelprize.org.

criptor lliure i de lector alliberat de coaccions i prejudicis, que ha discutit per primera vegada les paraules dels altres sense escoltar res més que la seva consciència, que ha fundat el seu món sobre un diàleg amb els altres llibres és evidentment Montaigne», diu Pamuk. I nosaltres ens quedarem amb dos conceptes: *criptor lliure* i *lector alliberat de coaccions i prejudicis*.

És clar que, per analitzar correctament el primer, caldria saber en què consisteix ser escriptor. Segons Pamuk és «descobrir pacientment, al llarg dels anys, la segona persona, amagada, que viu en nosaltres, i un món que segrega la nostra segona vida», una definició on ja treu el nas una de les *obsessions* pamukianes: la identitat, la dificultat de ser un mateix, el doble, autèntic pal de paller que sosté *El llibre negre*. Però no ens quedem aquí, perquè ser escriptor és també «recolzar-nos en les ferides secretes que portem en nosaltres mateixos, que sabem que portem en nosaltres mateixos, descobrir-les pacientment, conèixer-les, treure-les a plena llum i fer-ne, d'aquestes ferides i d'aquests dolors, una part de la nostra escriptura i de la nostra identitat». Investigació que persegueixen tots els personatges de les obres de Pamuk, tant protagonistes com secundaris. Només cal donar un cop d'ull a la pròpia exploració que duu a terme Osman, el noi transformat per la lectura d'un llibre a *La nova vida* o, fins i tot, en una obra tan primerenca com *La casa del silenci*, a les ferides i dolors del metge Selâhattin Darvinoglu, escindit entre la tradició i la influència occidental, liberal i utòpic, gairebé messiànic, embrancat en la redacció d'una enciclopèdia mastodòntica i imbuït d'un humanisme furiós.

Però no s'arriba a ser escriptor com aquell qui res. «Per esdevenir escriptor —diu Pamuk en el seu discurs— cal tenir, abans que la paciència i el gust per les privacions, un instint de fugir de l'enrenou, la societat, la vida ordinària, les coses quotidianes compartides amb tothom, i de tancar-se en una

habitació.» Sense solitud no hi ha escriptura. Ni sense aïllament. Perquè l'essencial és «buscar els fonaments, en nosaltres mateixos, del món que creem». I per aconseguir-ho cal desmarcar-se de la societat i entaforar-se en una habitació plena de llibres. L'únic lloc on es podrà manifestar el secret de l'ofici d'escriptor, que «no resideix en una inspiració d'origen desconegut sinó en l'obstinació i la paciència», segons l'autor de *Me llamo Rojo*.

Ferides, dolor, aïllament, solitud, paciència, obstinació... Escriure no és gens fàcil, si li hem de fer cas. Però, vist amb els ulls de Pamuk, compensa: «Escriure és traduir en paraules aquesta mirada interior, passar a l'interior d'un mateix, i gaudir de la felicitat d'explorar pacientment, i obstinadament, un món nou». Sentir-li dir això i pensar en Galip d'*El llibre negre* és tot u. Si n'arriba a passar, d'hores, aquest personatge tancat en una habitació llegint i rellegint els articles del seu amic, l'articulista Gelal Salik, per entendre què li està passant i per acabar descobrint una nova veu dins seu. I també un nou món, que és a l'interior del mateix Galip, però que es reflecteix en els canvis del món exterior pel qual deambula sense parar com una mena de Leopold Bloom joycià que en comptes d'un *Bloomsday* es veïés capbussat en un *Galipweek*, perquè els seus vagarejos duren una setmana.

I tot aquest esforç, aquest sacrifici, per a qui? Per al lector. Un lector ideal, de moment inexistent, que ha de ser «lliure d'intoleràncies i alliberat de prohibicions socials o de mites nacionals». Però el novel·lista l'ha de buscar i tant li fa que sigui nacional o internacional. A l'article «Todavía me gusta cuando me preguntan para quién escribo», publicat a *El País* el 13 d'octubre de 2006, Pamuk diu que «actualment els narradors també escriuen per a aquells qui els llegeixen. Podríem inferir d'això que els escriptors de l'actualitat escriuen menys per a les seves pròpies majories nacionals (que no els llegeixen) que per a les petites minories de lectors d'arreu del

món, que sí que ho fan». Paraules que desprenen una evident voluntat de pluralitat i que podrien xocar amb el desig profund de ser autèntic que tenen tots els escriptors. Espinosa qüestió que l'autor turc resol afirmant que «encara que l'autenticitat d'un escriptor realment depèn de la seva habilitat per obrir el seu cor al món on viu, també igualment depèn de la seva habilitat per entendre la seva pròpia canviant posició en aquell món».

Vol dir això que Pamuk no escriu per als turcs? Les xifres sembla que ho desmenteixen. Orhan Pamuk és un autor que s'ha venut molt bé a Turquia (cal veure com incideix tot l'enrenou del Nobel en la comercialització de la seva futura producció). *El llibre negre* es va vendre ràpidament —si fem cas al seu traductor al castellà, Rafael Carpintero, era la bíblia de qualsevol turc *progre* dels noranta—, fenomen que també es va produir amb *La nova vida*, i l'obra *Me llamo Rojo* va ser un autèntic *best-seller*. Però no hem d'oblidar que, al mateix temps, ha aconseguit fer-se un lloc en el mercat internacional: traduït a trenta-quatre idiomes, és, ara com ara, l'escriptor turc més conegut, i això pot fer pensar que no l'hagi rondat la temptació de deixar-se seduir pels cants de sirena occidentals, d'esdevenir un escriptor més *universal*. És clar que caldria preguntar-se si no és ja un autor universal, xifres de vendes a banda. La millor manera d'encarar aquesta qüestió és fer un repàs de la seva obra.

83

BIBLIOTECA PAMUKIANA

De *Cerdet Bey and his sons* (*Cerdet Bey ve ogullari*, 1982)⁹
no en puc dir gairebé res, ja que roman inèdita al nostre país i,

9. Els anys de publicació fan referència a la sortida dels llibres a Turquia.

pel que sembla, ho continuarà essent, perquè el mateix autor n'abomina per considerar-la massa fluixa i no n'autoritza una reimpressió. Només el que figura a la pàgina web oficial d'Orhan Pamuk: és la història de tres generacions d'una família rica d'Istanbul instal·lada al barri de Nisantasi, el mateix on viu l'autor.

Per a la seva segona novel·la (i potser per a la primera també), *La casa del silenci* (*Sessiv Ev*, 1983), Pamuk s'agafa de la mà de Thomas Mann i explora la vida de tres generacions d'una mateixa família, aquest cop fora d'Istanbul, en un casalot atrotinat abocat al mar de Màrmara. El tema central és la memòria, com la influència del passat es mostra en el present a partir de la rememoració que la vídua Fatma fa sobre el destí de la seva família. Temàticament, però, ja comencen a despuntar un seguit d'elements que s'acabaran convertint en les *obsessions* pamukianes: la dificultat de ser un mateix, la figura del doble (que desenvoluparà a bastament a *El llibre negre* i reprendrà com a vivència personal a *Estambul. Ciudad y recuerdos*) i la confrontació entre Orient i Occident. Una confrontació que també es podria definir en termes de tradició i modernitat, si ens guiem per la peripècia vital que Pamuk imposa al personatge de Selâhattin Darvinoglu (literalment 'fill de Darwin'), un metge atrapat entre la decepció pel país propi i l'enlluernament *científic* per Occident; que fa seva la idea nietzscheana de la mort de Déu, de qui la ciència ha usurpat les funcions, i en boca del qual Pamuk posa una reflexió que desenvoluparà *in extenso* a *Me llamo Rojo*: la falta del Renaixement en el poble turc. Tot l'humanisme i antropocentrisme que aquesta etapa històrica representa per a Occident és justament el que personatge i autor troben a faltar en l'evolució d'Orient.

Estilísticament, en aquesta novel·la —que encara no s'ha desempallegat d'una estructura formal estàndard— Pamuk comença a experimentar amb l'autoreferencialitat, ja si-

gui a còpia de citar, de manera tangencial, altres personatges sorgits de la seva ploma (com el famós Cedvet Bey, de qui tan poc sabem), o d'incloure's ell mateix i el seu germà Sevket amb la doble intenció de fer permeables les fronteres entre la ficció i la realitat i dotar, el món de ficció que està bastint, d'una complexitat similar a la del món real. Aquesta pràctica de fer saltar personatges d'un llibre a l'altre la reprendrà a *La nova vida*, amb el jove Osman llegint articles de Gelal Salik, personatge d'una obra anterior, *El llibre negre*. Una altra de les estratègies que començarà a practicar és batejar alguns personatges amb un seguit de patronímics que tenen un origen familiar: a *El llibre negre*, la dona buscada desesperadament per Galip es diu Rüya (com la filla de Pamuk) i a *Me llamo Rojo*, l'objecte de la passió de Negro és Seküre (com la mare de l'autor), una dona casada amb un marit absent i dos fills que es diuen Sevket i Orhan.

Som a l'any 1985 i l'escriptor ja s'ha fet un espai a Turquia (la seva primera novel·la va obtenir el premi de premsa Milliyet i l'Orhan Kemal; la segona va ser premiada, en la versió francesa de Gallimard del 1988, amb el premi de la Découverte Européenne), però sembla que ha arribat l'hora de treure el nas als circuits internacionals, cosa que aconseguirà guiat per un llibre nou i d'un admirador entusiasta. El llibre és *El astròlogo y el sultán* (*Beyaz Kale*, 1985) i l'admirador, John Updike, que arribarà a comparar Pamuk amb Proust (i que posteriorment firmarà dues crítiques elogioses més sobre *Me llamo Rojo* i *Nieve* a *The New Yorker*).

Aquí Pamuk comença a prendre's seriosament la investigació del tema del doble, d'allò que Borges en diria *la otredad* (que tots tenim un àlter ego en algun lloc) a partir de la història del comte Marsigli, el jove venecià capturat per pirates i venut al mercat d'Istanbul, i l'astròleg Mimedjimmbachi, un savi desitjós de conèixer els avenços científics d'Occident i físicament idèntic al primer, amb qui s'intercanviarà,

en un procés en el qual tots dos assumeixen els pecats i secrets de l'altre.

I viu també la seva primera experiència com a professor convidat en una universitat estrangera, la de Colúmbia, on s'estarà del 1985 al 1988, època que aprofitarà per escriure un dels que la majoria dels crítics coincideixen a qualificar com a llibre capital: *El llibre negre* (*Kara Kitap*, 1990). Aquí sí que la figura del doble es desplega amb tota la seva potència. I necessita, per part nostra, una anàlisi acurada.

Estructurada com una novel·la policíaca, s'inicia amb Galip, un jove advocat, feliçment casat amb Rüya, que un dia marxa de la casa comuna deixant una carta amb dinou paraules. Immediatament, el protagonista surt a la recerca de la dona, que sospita que està amb Gelal Salik, familiar seu i articulista reconegut que Galip llegeix i rellegeix fins a saber-se de cor. Així, el que comença com una investigació criminal *ad hoc* va lliscant progressivament cap a una investigació sobre la pròpia identitat, en aquest cas la de Galip.

El que intenten els personatges d'aquesta novel·la és ser sempre ells mateixos, buscar el seu propi jo, la seva identitat, i cadascun fa servir les armes que coneix més bé, que té més a l'abast o que li poden servir millor. És en l'ús d'aquestes armes, més que no pas en la saludable intenció de recórrer fins al final el camí que els ha de portar a ser ells mateixos, on descansa la tensió dramàtica. Són els mecanismes per aconseguir aquests objectius els que són qüestionables i poden plantejar dubtes morals: fins a quin punt Gelal pot ser Gelal quan la seva veu està construïda, de forma tan frankensteiniana, per retalls d'altres veus? És lícit o això el converteix en un frau? Qui diu que Gelal no és justament Gelal perquè s'apodera de vivències, emocions i desitjos d'altres autors? No és precisament aquest procés de verema en vinyes alienes el que ha convertit Gelal en qui és? Podríem dir el mateix de Galip? És la seva veu o la de Gelal la que parla en els últims tres articles?

Si ens guiem per l'estil, és Galip. No n'hi ha dubte. Assalta el lector de manera molt més directa i el seu llenguatge no té l'amanerament de Gelal. Aleshores, qui és Galip? Un simple usurpador? El doble de Gelal? I com poden ser tan diferents? L'un és un jove advocat; l'altre, un vell articulista. Som nosaltres que els veiem diferents, ens diu l'autor. Perquè no anem a l'essència sinó que ens quedem en la perifèria. Ens deixem guiar més per elements tangencials que no per l'objectiu que els agermana: descobrir la seva identitat autèntica.

Aquesta exploració es veu reforçada amb l'ús del joc de miralls que serveix perquè Pamuk mateix, els personatges i el lector s'aboquin a una realitat complexa que conté altres realitats. Algunes no superaran l'estadi de projecte, altres arribaran a fets consumats. Aquest element recurrent del joc de miralls es rastreja a *El llibre negre* de diverses maneres: des de la imatge que conté dins seu la mateixa imatge de manera infinita fins al progressiu procés d'assimilació que Galip fa de Gelal, un autèntic *work in progress* que ocupa bona part de la segona meitat del llibre. Aquella en què Galip, a cavall entre els articles de Gelal, es realimenta fins al punt de poder solapar el primer, poder-se-li posar a sobre, com un paper de calcar o una plantilla, i descobrir que són la mateixa persona. O que podrien ser la mateixa persona.

L'obra, on la influència de l'*Ulysses* de Joyce és palmària, aprofita els mecanismes de la novel·la policíaca només per atrapar el lector. Igual com passarà a *Me llamo Rojo*, arriba un moment en què no importa descobrir on són Rüya i Gelal. És davant la gènesi d'un personatge, el seu canvi de pell, on ens porten els trucs policíacs de Pamuk en una història que qüestiona expressament el gènere policíac quan fa que el nostre investigador, Galip, no suporti les novel·les de lladres i serenos perquè basteixen un món artificial en el qual ningú no s'assembla a ell mateix des del moment que l'autor els força a actuar d'una manera determinada.

En una ocasió, Galip havia dit a Rüyüa que només seria capaç de llegir una novel·la policíaca en la qual el mateix autor ignorés qui era l'assassí, si és que s'escrivia. Així, els objectes i els personatges, sense estar obligats a disfressar-se de pistes i de pistes falses, per la voluntat de l'autor omniscient, podrien, com a mínim, estar en el llibre imitant coses de la vida real en comptes de fantasies de l'autor», escriu Pamuk a la pàgina 77. I aquesta declaració que posa en boca de Galip ja prefigura la feina que portarà a terme a *Me llamo Rojo*: és clar que l'autor sap qui és l'assassí, però aconsegueix que el lector dubti. També el tema de disfressar-se de pista o pista falsa el porta Pamuk molt més enllà al llibre del 1998 gràcies al recurs de la polifonia de veus: molts personatges no només són coses sinó també símbols, des del moment que realitat i irrealitat es barregen en donar veu als dibuixos d'una moneda, un gos, un arbre, un cavall, uns dervixos, una dona, la mort i el dimoni.

Hem parlat molt de *Me llamo Rojo* mentre analitzàvem *El llibre negre*, però també hauríem de fer referència a *Estambul. Ciudad y recuerdos*, perquè alguns dels punts que Pamuk desenvoluparà en el, de moment, últim llibre ja són presents en aquest de quinze anys abans: els passejos pel Bòsfor perquè s'airegin els nens malalts de galteres; un edifici de pisos amb nom, Sehrikalp, on viuen tots els membres d'una família rica que es va empobrint i s'ha d'anar venent tots els pisos un per un fins a marxar a un altre lloc (un *doblet* de l'edifici Pamuk); problemes d'herència que porten la família a una guerra silenciosa; la figura del columnista que compendia tots aquells columnistes esmentats abans de dedicar un capítol a quatre autors amargs; la figura del pintor Melling, en qui aprofundirà a l'últim llibre en relació amb la dualitat Orient-Occident i amb la fal·làcia d'haver de ser d'un lloc per poder apreciar-lo en tota la seva intensitat; o el fet d'encolomar característiques pròpies de l'autor a Galip (la lectura compulsiva de tots els

rètols que troba pels carrers durant els vagarejos) o a Rüyâ (representada en una fotografia amb el cap entre els cossos mòbils del mirall del tocador de la seva mare i multiplicant-se fins a l'infinit).

I encara, mireu si n'és de sucosa aquesta novel·la, un seguit de sentències en les quals Pamuk fixa la seva atenció en el fet de narrar i de llegir i que poden servir de complement a les observacions sobre ser escriptor incloses en el seu discurs d'acceptació del Nobel. Explicar una història no és més que «una trampa que descobreixen tots els infeliços als quals consumeix la passió de ser algú diferent per alliberar-se dels seus tediosos cossos i esperits», li fa dir a Gelal a la pàgina 366.¹⁰ I llegir no és més que apoderar-se lentament de la memòria d'un altre, segons pensa Galip a la pàgina 452.

Reflecteixen aquestes opinions el pensament de Pamuk mateix? No podem assegurar-ho. Com tampoc que els consells, molts d'ells contradictoris, que posa en boca de tres vells experts articulistes a les pàgines 130-135 recullin ni les creences ni la manera de treballar d'Orhan Pamuk. Però, pel que tenen de provocadors, no ens podem estar de citar-ne alguns: «Escriu no segons la intel·ligència del lector sinó segons la teva pròpia intel·ligència», «No t'asseguis a escriure sense haver trobat la primera frase», «El lector és desagratit com un gat», «Escriu d'una manera fàcil i et llegiran amb facilitat», «Escriu d'una manera difícil i et llegiran amb facilitat», «No ho oblidis, ets àngel i dimoni, ets el Deccal i Ell, perquè els lectors s'avorreixen d'algú absolutament dolent o absolutament bo». Sens dubte, molts escriptors ho subscriurien.

10. Tot i que hi ha edició catalana d'*El llibre negre* (Edicions 62), és difícil de trobar. Per això l'exemplar emprat pertany a l'edició en castellà de Punto de Lectura. A aquesta edició correspon la paginació esmentada al text.

Màximes a banda, parem ara la nostra atenció en *La nova vida* (*Yeni Hayat*, 1994), el llibre en què Pamuk va reduir el seu interès sobre el tema del doble (sense abandonar-lo del tot) per centrar-se més concretament en la recerca incessant. El seu desencadenant és la lectura d'un llibre. Un llibre seductor i atractiu que il·lumina el jove protagonista amb una llum nova i potent, que l'impulsa a moure's sense descans per tot el país, en un pelegrinatge sense fi i amb un objectiu tan exòtic com trobar un àngel. Un llibre que li provoca un amor abassegador i no correspost per Djannan —significa 'ben amada', i 'Déu' en el llenguatge místic— que l'atia encara més en aquesta boja recerca.

La novel·la és també una història d'iniciació: el camí que Osman recorre, la gent que hi troba, les situacions que hi viu, fins i tot les desviacions que s'obliga a fer (creuar la frontera moral i cometre un assassinat), no són més que els diversos estadis pels quals ha de passar en el seu itinerari cap a la maduresa, cap a la pròpia descoberta.

El llibre misteriós és, doncs, el demiürg d'aquesta novel·la, però també es revela com una bona excusa perquè Pamuk hi pugui reflexionar sobre la literatura, el fet d'escriure, el de llegir, el paper de l'escriptor i el lector, un matrimoni indissoluble tal com ens deixa clar a través de diverses crides directes que el narrador Osman —que també és lector, no ho oblidem— ens fa a nosaltres lectors.

«Per tant, lector, no et refiïs de mi, que no sóc en absolut més sensible que tu, no et refiïs dels meus patiments ni de la violència de la història que t'explico. Però convenç-te de la implacable crueltat de la vida! A més, aquesta joguina dels temps moderns que anomenem *novel·la*, la més gran innovació de la cultura occidental, no és per a nosaltres. Si el lector sent elevar-se enrogallada la meua veu d'aquestes pàgines, no és pas perquè li parli des d'un ambient contaminat pels llibres i vulgaritzat per idees rebudes sinó més aviat perquè encara

no he arribat a descobrir la manera de manejar aquesta joguina estrangera», confessa Osman a la pàgina 238.

L'Osman llegeix tot sentint llàstima dels lectors que miren de donar una dimensió estètica a les seves vides inútils i detestant aquells escriptors que «pispem a Txèkhov els seus personatges i, grollerament estrafets i transportats a altres llocs i sota altres cels, fan que no parin d'exhibir-nos les seves ferides, els seus patiments» (p. 237). Els llibres que hi ha dins del seu cap estableixen una conversa que esdevé la música que li permet suportar la vida i que fins i tot l'anima a dir-hi la seva sobre l'amor. I encara que no en pugui dir res de nou, «tanmateix he aconseguit dir alguna cosa. I tant li fa si aquesta cosa és nova o no! Contràriament al que s'imaginem alguns cretins pretensiosos, val més dir alguna cosa que guardar silenci», s'esbrava a la pàgina 240. I nosaltres no podem deixar de sospitar que rere la veu enrogallada d'Osman s'hi amaga Orhan Pamuk.

A *La nova vida* torna a sortir el tema recurrent del xoc amb Occident i de les conseqüències de l'occidentalització del país, expressades amb nostàlgia per aquella colla de petites coses que han estat substituïdes per les mostres de la nova i anodina invasió occidental. Ja l'hem vist abans, però aquí guanya protagonisme. Potser perquè Pamuk és prou hàbil per no convertir en un sentiment de refermament nacional la melancolia per les coses pròpies perdudes, pel que dona identitat evaporat pel temps i atropellat per la força del progrés. Hi sap donar la mesura justa, contraposant aquest subtil sentiment de pèrdua que experimenta l'Osman amb l'obcecada lluita contra l'evolució que capitaneja el doctor Elfi. No polititza una emoció que afecta tot un país sinó que es limita a mostrar-la. I quan la presenta polititzada (els arguments de resistència i encastellament del doctor Elfi i els seus seguidors) el lector s'aboca a un moviment involucionista que només pot portar a caos i la destrucció, servidors fidels de l'aïllacionisme.

Un cop més, Pamuk aireja la relació d'amor-odi que té amb el seu país, la seva societat i la manera d'encarar la vida. Però no ho fa des de la ràbia irada, més pròpia d'una visió occidental, sinó des de la desesperança conformada amb què, llibre rere llibre, ha anat mostrant al lector, i explicant-se a ell mateix, l'ànima turca. L'autor de *Nieve* mira d'encaixar el que té —un esperit turc i una formació occidental— i el que li falta —el mecanisme que permeti no només encaixar aquestes peces sinó també posar-les en funcionament sense que grinyolin. Osman, el protagonista, diu que el seu somni impossible de distingir-se dels altres, de ser un ésser a part «al nostre país és un crim imperdonable» (p. 280).¹¹ El personatge vol ser diferent arran de la lectura d'un llibre que considera únic, però que al final descobreix confegit amb retalls d'altres llibres (amb autors tan diversos com Ibn Arabí, Dante, Rilke o Verne). És Osman un *doble* de Pamuk? Una altra vegada, només podem especular.

I especulant especulant, arribem a *Me llamo Rojo* (*Benim Adım Kırmızı*, 1998), el sisè llibre de l'autor d'Istanbul. I ja deveu començar a donar gràcies a Déu que Pamuk *només* tingui vuit llibres editats, ara que ja comenceu a veure pròxim el final d'aquesta, potser massa exhaustiva, anàlisi. No us desanimeu, perquè una part important dels continguts d'aquesta novel·la, la més popular i llegida de Pamuk, ja s'ha anat revelant en comentar els llibres anteriors. Així és que, a aquestes alçades de la vetllada, ja deveu saber que és una novel·la falsament policíaca —en el fons és més filosòfica que cap altra cosa— i que està confegida com una polifonia de veus en la qual cada personatge s'adreça directament al lector, sense necessitat de narrador, cosa que la converteix en una espècie de trencaclosques. I, si l'heu llegida, també sabreu que hi ha una

11. La paginació esmentada correspon a l'edició de *La nova vida* de La Magrana.

història d'amor, que no és tant un element locomotor com un element cohesionador; que demana un cert esforç al lector, que ha d'anar recopilant les pistes escampades arreu, i que el tema és una reflexió filosòfica sobre com representar la realitat, si fidedigna a l'original, com tenen en ment els occidentals, o emmirallada en una idea d'aquesta realitat, com la perceben els orientals.

I per això hi surten pintors, un dels quals és un assassí, però no per motius mundans sinó per una causa tan elevada com quin ha de ser el lloc de l'home en l'Univers: si n'ha de ser el centre, com defensen els occidentals arran de la nova posició que el pensament humanista sorgit del Renaixement li atorga, o ha de seguir sent una imatge en la ment del Déu creador, l'únic a qui de debò cal honorar. Si l'home és el centre, aleshores està en posició de ser adorat, idolatrat, es diuen, esgarriats, alguns d'aquests pintors. En canvi, si el mantenim en un lloc perifèric, ningú no qüestionarà la posició preeminent de Déu.

El tema té el seu interès, però si *Me llamo Rojo* sobresurt per alguna cosa entre la producció pamukiana és per la complexitat de la seva estructura. És una novel·la formidable, un *tour de force* en el qual Pamuk mostra la panòplia d'armes de què disposa i que sap utilitzar com un mestre. Qualsevol que l'hagi llegit tindrà els seus moments preferits, però deieu-me dir que destaquen per mèrits propis els capítols dedicats als objectes. A les il·lustracions, vull dir. A aquelles que han de completar el famós retrat del soldà fet a la manera occidental com a símbols del seu món.

I també els il·lustradors protagonistes. Per com veuen el procés creatiu —Mariposa i les seves elucubracions entre l'estil i la firma; Cigüeña i el que pensa sobre la pintura i el temps i Aceituna i com veu la relació entre la ceguesa i la memòria— i, sobretot, per com l'apliquen: «Quan pinto la imatge d'un cavall meravellós, em converteixo en aquell cavall meravellós», diu Aceituna a la pàgina 462. «Quan il·lustro la

imatge d'un cavall meravellós, em converteixo en un altre il·lustrador que pinta la imatge d'un cavall meravellós», assegura Mariposa a la pàgina 465. «Quan dibuixo la imatge d'un cavall meravellós només puc ser jo mateix», afirma Cigüeña a la pàgina 468.¹² Ecos d'aquests personatges i de la seva manera d'entendre l'art de la pintura els tornarem a trobar al capítol «El plaer de pintar» d'*Estambul. Ciudad y recuerdos*, quan Orhan Pamuk ens porti als anys de la seva joventut, en què pensava que seria pintor.

Aquesta novel·la li va representar l'obtenció de diversos premis: el francès Prix Du Meilleur Livre Étranger (2002), l'italià Grinzane Cavour (2002) i l'International IMPAC Dublin (2003), que s'afegien al Prix France Culture obtingut el 1995 per la versió francesa d'*El llibre negre*. No serien els últims que guanyaria, Nobel a part, ja que el seu llibre següent, *Nieve*, es faria mereixedor del Prix Médicis Étranger (2005) i el Prix Méditerranée Étranger (2006). Si a aquests hi adjuntem el Ricarda Huch i el de la Pau dels Llibreters Alemanys (tots dos el 2005), podem dir que a Orhan Pamuk els guardons no li són estranys.

Mentre el premiaven per *Me llamo Rojo*, l'escriptor turc treia al mercat la, segons ell mateix, «primera i última novel·la política» que sortirà de la seva ploma: *Nieve* (*Kar*, 2002), en la qual experimentava amb un nou tipus de novel·la política ambientada a Kars, una ciutat situada al nord-est de Turquia. És una història de violència i tensió entre islamistes, soldats, laïcistes i nacionalistes kurds i turcs, però el lector no s'hi ha d'acostar pensant que hi trobarà solucions a temes tan conflictius com l'afer del vel de les dones. El que l'autor hi busca és comprendre la gent que ha quedat «atrapada per aquests problemes de laïcisme, islamisme polític, modernitat,

12. La paginació correspon a l'edició de *Me llamo Rojo* de Punto de Lectura.

tradicció, amor a la família i la imposició d'una manera de pensar, vestir, fer...». És una novel·la de tema polític que no té l'aspiració d'adoptar un posicionament polític i que va ofendre tant els lectors laics com els islàmics: els primers «van pensar que jo estava mostrant una mica de comprensió vers els polítics islàmics que es retrataven al llibre com una mena de víctimes de l'exèrcit turc. I els polítics islàmics van pensar que m'estava rient una mica d'ells per les seves idees, la seva brutalitat, la seva confusió i la seva misèria», va explicar Pamuk.¹³ Si, a més, hi afegim l'esment de la massacre armènia del 1915 i la brutal repressió del conflicte kurd, no és estrany que Orhan Pamuk acabés en el punt de mira d'islamistes integristes i nacionalistes fanàtics.

Les seves declaracions al mitjà suís *Tages Anzeiger*, el febrer de 2005, sobre la desaparició a mans otomanes d'un milió d'armenis i trenta mil kurds només van agreujar la situació i el van empènyer a la palestra pública per un fet tan extraliterari com el seu procés judicial per «denigrar públicament la identitat nacional turca». Un trist privilegi que comparteix amb molts altres intel·lectuals turcs, que s'han vist portats a judici per haver xocat directament contra el polèmic article 301 del Codi penal turc —com la novel·lista Elif Shafak—, amb la religió —és el cas de la historiadora especialista en els sumeris Muazzez Ilmiye Cig, de noranta-dos anys, que va ser jutjada i exculpada per haver atribuït un passat sexual al vel islàmic— o el pare de la pàtria, Mustafà Kemal, *Atatürk* —com li ha passat a Atila Yaila, professor de ciències polítiques de la Universitat d'Ankara, que ha estat apartat de la docència després d'haver titllat l'era d'Atatürk de «període regressiu».

13. Entrevista titulada «Soy un escritor que considera la política un destino inevitable que no le gusta», firmada per Miguel Ángel Villena, *El País* (24 setembre 2005).

De la situació mediàtica que va viure Pamuk arran d'aquests fets —inclòs un manifest a favor seu, firmat per escriptors preocupats per la llibertat d'expressió com Grass, Updike, Vargas Llosa, Saramago o García Márquez— se n'ha parlat a bastament i no cal recordar-ho aquí. És millor dedicar el temps que queda a acostar-nos una mica a l'última obra de l'escriptor turc que es pot trobar a les llibreries: *Estambul. Ciudad y recuerdos (Istanbul. Hatıralar ve sehir*, 2003).

«Des que era petit m'he passat molts anys creient en un racó de la ment que en algun lloc dels carrers d'Istanbul, en una casa semblant a la nostra, hi vivia un altre Orhan que se m'assemblava en tot, que era el meu bessó, exactament igual que jo.» Aquestes paraules inauguren les 421 pàgines d'un volum híbrid entre llibre de memòries i de viatges, i adornat a *la Sebald* amb fotografies familiars i de diversos arxius de la ciutat. No ens són desconegudes: «Li va venir a la ment que en algun altre lloc d'Istanbul hi podia haver una altra casa i una altra habitació decorada de la mateixa manera que aquella casa i aquella habitació [...] hi hauria un desgraciat sòsia de Galip que estaria assegut en aquella taula pensant-se que podria trobar el rastre de la desapareguda esposa a còpia de llegir la col·lecció de vells articles», llegim a la pàgina 367 d'*El llibre negre*. I acceptem definitivament l'evidència que la figura del doble és la baula que encadena l'obra de Pamuk.

Són trenta-set capítols, dedicats a aspectes familiars i personals però també a pintar un mapa guia de la ciutat d'Istanbul, on l'autor va néixer el 7 de juny de 1952, i on ha passat tota la vida, excepte els períodes en què els seus compromisos docents en universitats estrangeres o la intolerància d'una part dels seus connacionals l'han fet marxar. «El que a mi m'ha determinat ha estat romandre lligat a la mateixa casa, al mateix carrer, al mateix paisatge, a la mateixa ciutat», escriu Pamuk al principi del llibre. Una ciutat que ell concep

en blanc i negre, de pisos museu carregats de foteses, de palaquets otomans cremats, de fum de vaixells al Bòsfor, cosa que dóna a Istanbul la força i l'esperit. Una sensació de blanc i negre que té a veure amb la pobresa de la ciutat i amb el fet que, en comptes d'exhibir el que té de bonic i històric, «tot estigui vell, descolorit, caigut en desgràcia i llançat a una banda» (p. 56).

Una ciutat amb una idiosincràsia especial que neix d'un sentiment tan volàtil com l'amargura que Istanbul traspuia i n'impregna els habitants. Un concepte difícil d'entendre si no se salven les distàncies entre idiomes (*hüzün*, 'amargura' en turc, és un mot d'origen àrab, però la majoria d'autors occidentals que han reflectit aquest subtil sentiment de la ciutat han recorregut a *melancolia*, del grec *melan kole*, 'bilis negra'). I també si no se n'explica l'origen (la pobresa i la sensació de derrota i de pèrdua deixada per l'ensulsiada de l'Imperi otomà). O se n'aclareix l'essència: «La presideix la idea que no perseguim l'èxit ni la glòria: en tot cas s'està preparat per a la derrota. Es tracta d'un concepte que inclou la humilitat: no es tracta d'aconseguir diners o dones meravelloses. Aquesta noció nostra de melancolia està més relacionada amb un concepte japonès que contempla la noblesa del fracàs».¹⁴

Resolta, pel que fa a tècniques narratives, com una de les obres menys experimentals de l'autor turc, batega en cadascuna de les pàgines d'*Estambul* Orhan Pamuk, la persona i el creador. Per això és una bona ocasió perquè el lector apressat o mandrós a qui se li fa una muntanya llegir la producció literària del flamant Nobel s'aproximi a l'autor. A més d'informació biogràfica de primera mà, conté les idees que ha explorat en els altres llibres: les vicissituds d'una família d'Istanbul adinerada, la memòria, la passió pels llibres com a

14. Entrevista titulada «La melancolía es la fuente del entusiasmo» i firmada per Juan Cruz, *El País* (24 desembre 2006).

contenidors de cultura *in extenso* i pels lletraferits de tota mena, el xoc entre Orient i Occident i la pintura. Potser només hi falta la visió política de *Nieve*. Així que qui vulgui descobrir el Pamuk polític —que no significa polititzat— no tindrà altre remei que llegir l'obra, de moment, més polèmica de tota la seva producció.

QUÈ, QUI, QUAN, ON, COM I PER QUÈ

98

Hem arribat fins aquí seguint l'obra d'un escriptor que condensa en dos llibres fonamentals, *El llibre negre* i *Me llamo Rojo*, les principals fórmules de la seva arquitectura narrativa: la barreja de gèneres, la intriga, una relació amorosa abocada al fracàs, la polifonia de veus, la inserció de referències històriques i culturals i la ubicació de l'acció en l'espai recognoscible d'Istanbul. A aquestes alçades, sabem què pensa Pamuk de la literatura i de ser escriptor. Hem pogut intuir, amagades rere les veus d'alguns dels seus personatges, què opina sobre el fet de llegir i sobre el matrimoni entre narrador i lector. Fins i tot podem dir que sabem per a qui escriu aquests llibres sobrecarregats, com els escriu, on i quan ho ha fet. I vantar-nos de saber una mica més qui és Orhan Pamuk. Només ens falta una qüestió per complir amb les sis preguntes fonamentals que tot bon periodista s'ha de formular: per què.

Per què escriu Orhan Pamuk? En el discurs d'acceptació del Nobel va donar dues dotzenes de raons per explicar-ho. No cal esmentar-les totes, però sí que voldríem que d'algunes en tingui notícia més gent que els afortunats assistents i els periodistes que després les van resumir, tiranitzats per l'espai. «Escriu perquè en tinc ganes. Escriu perquè no puc fer, com els altres, una feina normal. Escriu perquè llibres com els meus siguin escrits i jo els llegeixi. Escriu perquè estic molt enfadat amb tothom, amb tot el món. Escriu perquè m'agrada estar

tancat dins una habitació durant tot el dia. Escric perquè no més puc suportar la realitat si la modifico. Escric perquè el món sencer sàpiga quina mena de vida hem viscut, vivim, jo, els altres, tots nosaltres, a Istanbul, a Turquia. Escric perquè m'agrada l'olor del paper i de la tinta. Escric perquè per damunt de tot crec en la literatura, en l'art de la novel·la. Escric perquè és un costum i una passió. Escric perquè tinc por de ser oblidat. Escric perquè m'agrada la celebritat i l'interès que m'aporta. Escric per estar sol. Escric amb l'esperança de comprendre perquè estic tan enfadat amb tothom, amb tot el món. Escric perquè m'agrada que em llegeixin. [...] Escric perquè no aconsegueixo ser feliç, faci el que faci. Escric per ser feliç.»

Sigui quin sigui el motiu, i malgrat els últims saraus viscuts per cortesia dels tribunals turcs i de l'Acadèmia Sueca, Orhan Pamuk continua escrivint, cosa que ha d'alegrar els amants de la literatura. Rosa Montero li preguntava, a l'entrevista del suplement dominical d'*El País* del passat mes de setembre, per una novel·la sobre la classe alta turca. Pamuk li confirmava que l'any que ve ja serà al carrer i hi afegia: «estic molt content, els meus amics diuen que és la novel·la per la qual seré recordat». Caldrà esperar que Mondadori la publiqui a casa nostra per veure si els seus amics tenen raó.

OBRES D'ORHAN PAMUK

Cevdet Bey ve oğulları (1983). [*Cevdet Bei i els seus fills*. Inèdita en català i en castellà]

Sessiv Ev (1983). [Edició castellana: *La casa del silenci*. Barcelona: DeBolsillo, 2006]

Beyaz kale (1985). [Edició castellana (actualment exhaurida): *El astròlogo y el sultán*. Barcelona: Edhasa, 1991]

Kara Kitap (1990). [Edició catalana: *El llibre negre*. Barcelona: Edicions 62, 1998. Edició castellana: *El libro negro*.

Madrid: Alfaguara, 2001; Madrid: Punto de Lectura, 2005]

Yeni Hayat (1994). [Edició catalana: *La nova vida*. Barcelona: La Magrana, 2003. Edició castellana: *La nueva vida*. Madrid: Alfaguara, 2002]

Benim Adim Kırmızı (1998). [Edició catalana: *Em dic Vermell*, Alzira: Bromera, 2008. Edició castellana: *Me llamo Rojo*. Madrid: Alfaguara, 2003; Madrid: Punto de Lectura, 2004]

Kar (2002). [Edició catalana: *Neu*, Alzira: Bromera, 2007. Edició castellana: *Nieve*. Madrid: Alfaguara, 2005]

Istanbul: Hatıralar ve Şehir (2005). [Edició catalana: *Istanbul: Ciutat i records*. Alzira: Bromera, 2007. Edició castellana: *Estambul: Ciudad y recuerdos*. Barcelona: Mondadori, 2006]

WEBS

<<http://www.orhanpamuk.net>>

<<http://www.nobelprize.org>>

<http://es.wikipedia.org/wiki/Orhan_Pamuk>

<http://es.wikipedia.org/wiki/Literatura_de_Turquía>

<<http://www.books.guardian.co.uk/authors/author/0,,1683320,00.html>>

<http://topics.nytimes.com/top/reference/timestopics/people/p/orhan_pamuk/index.html>

<http://www.granta.com/contributor/Orhan_Pamuk>

<<http://www.newyorker.com>>

<<http://www.elpais.com>>

<<http://www.lavanguardia.es>>

<<http://www.lemonde.fr>>